

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI

QO'YCHILIK VA ECHKICHLIK FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	800000	Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	810000	Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishlari:	60811500	Zooinjeneriya (Qoramolchilik)

TOSHKENT – 2025

Fan/modul kodi QECHB 2504		O'quv yili 2025-2026	Semestr 5	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Tanlov fan		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Qo'ychilik va echkichilik	48		72	120
2.	I. Fanning mazmuni Fanini o'qitishdan maqsad - talabalarga qo'y va echkilarning tashqi ko'rinishini turli usullar bilan baholashni o'rganish, jun, go'sht va sut mahsuldorligi ko'rsatkichlarini o'rganish, qo'y va echkichilikda zootexnik hisobni olib borish, qo'y va echkichilikda zootexnika hisobini yuritish, qo'y va echkichilikning xususiyatlarini bilish. qo'y-echki fermalarida texnologik jarayon, ishlab chiqarishni rejalashtirishni amalga oshirish Jun va teri mahsulotlarini ko'paytirish va yosh hayvonlarni boqish jarayonini rejalashtirish,shu sohaning jadal, ilg'or va chet mamlakatlar texnologiyalarini, fermer xo'jaligida qo'y va echkichilikni mahsulotlarini tayyorlash muommalarini hal eta bilishni, ularning yo'nalish profiliga mos bilim, ko'nikma va malaka shakillantirishdir. Fanning asosiy vazifasi – talabalarga “Qo'ychilik va echkichilik” o'quvchilarning nazariy va amaliy bilimlarini rivojlantirish hamda qo'y va echkichilik sohasidagi ko'nikma va malakalarni egallash,echki etishtirish, aniq ishlab chiqarish muammolarini hal qilish, qo'y va echkilarning tashqi va mahsuldorlik sifatlarini baholash, ulardan oqilona foydalanish, eng kam xarajat bilan, ekologik talablarni hisobga olgan holda maksimal mahsulot olish kabi jarayonlar xaqida bilimlarni o'rgatishdan iborat. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Kirish. Qo'y va echkichilikning rivojlanish tarixi, holati va istiqbollari Fanining vazifalari, maqsadi va o'rganish usullari. Qo'y va echki mahsulotlari – jun, qo'zi go'shti, yog'i, qo'y terisi, qorako'l, sut sanoat uchun qimmatli xom ashyo va inson oziqlanishining eng muhim manbai hisoblanadi. Mamlakatimizda va chet elda qo'y va echkichilikning hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari, 2-mavzu. Qo'y va echkilarning kelib chiqishi va biologik xususiyatlari Qo'y va echkilarning kelib chiqishi, xonakilashtirish markazlari. Morfo-fiziologik				

va mahsuldor-biologik xususiyatlari. Qo'y va echkilarning jun mahsuldorligi..Ularning ta'limidagi o'zgarishlar va yovvoyi ajdodlarni xonakilashtirish.

3-mavzu. Qo'y va echkilarning konstitutsiyasi, tashqi va ichki ko'rinishi (intereri)

Turli xil mahsuldorlik sohalarida qo'y va echkilarning tashqi, ichki va konstitutsiyasining xususiyatlari. Funksiya bilan fizika va interyer xususiyatlarining maqolalarining rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik

(ichki organlar va mahsuldorlik.) Konstitutsiya va qo'ylarning tashqi (ko'rinishi) ekstereri va intererini o'rganish va baholash usullari.

4-mavzu. Jun va tivit mahsuldorligi.

Qo'y va echkilarning mo'yna va po'stin mahsulotlari

Jun haqida tushuncha. Teri morfologiyasi. Junning shakllanishi va o'sishi. Morfologik va jun tolasining gistologik tuzilishi. Junning kimyoviy tarkibi. Tasniflash va jun tasnifi.

Junni tayyorlashr standartlari. Oziqlantirish, parvarishlash va genotipning jun mahsuldorligiga ta'siri. Qo'y qirqish va echki tivitini olish. Qo'y terisi mahsulotlari.Mo'yna , po'stin va terining xususiyatlari?qo'y terisi, ularning tovar bahosi va tasnifi.. Fermer xo'jaligida qo'y terisini birlamchi qayta ishlash. Qo'y va echki mahsulotlari tizimlari va texnologiya shakllari. Qo'y va echki mahsulotlari texnologiyasining umumiy tamoyillari. Texnologiya shakllari -an'anaviy va progressiv.

5-mavzu. Qo'y va echkilarning go'sht va sut mahsuldorligi

Go'sht mahsuldorligi haqida tushuncha. qo'zichoq va echki. tana go'shtining morfologik tarkibi, kimyoviy tarkibi.

Go'sht shakllanishi. Go'sht mahsuldorligini baholash ko'rsatkichlari va usullari. Qo'y va echki tana go'shtining go'shti va sifati shakllanishiga genotip va atrof-muhitning ta'siri. Qo'y va echki sutining ozuqaviy qiymati tarkibi va xususiyatlari, pishloq tayyorlashda ishlatilishi.

6-mavzu. Qo'ylarning mayin junli, yarim junli, yarim dag'al junli, dag'al junli zotlariEchki zotlari

Zot haqida tushuncha, qo'y zotlarining tasnifi. Mayin junli qo'ychilik. Yarim mayin junli, yarim dag'al junli, dag'al junli qo'y zotlari. Zotlarni rayonlashtirish. Zotlarni yanada takomillashtirish yo'nalishlari va istiqbollari. Tivit, jun va sutli zotli echkilar.

7-mavzu. Qo'y va echkichilik asoslari

Zot va uning tuzilishi. naslchilik usullari. Qo'y va echkilarni tanlash va saralash usullari

8-mavzu. Naslchilik ishlarini tashkil etish va rejalashtirish

Qo'y va echkilarni zotlarga ajratish. Turli zotdagi qo'y va echkilarni zotlarga ajratishni tashkil etish va mohiyati.

Qo'y va echkilarning naslchilik qiymatini har tomonlama baholash. Qo'y va echkilarni tamg'alash, zootexnika va naslchilik hisobini yuritish..

9-mavzu. Podaning shakllanishi, qo'y va echkilarning juftlashish

Qo'y va echki podalari ko'payishi. Jinsiy etuklik va juftlashish vaqti. Tadbirni tashkil etish.

Qo'y va echki podalari juftlashishti. Qo'ylarni sun'iy urug'lantirish. Qo'y va echki podasini ko'paytirish modellari.

10-mavzu. Qo'ylarda va echkilarda qo'zilatishni o'tkazish, yosh hayvonlarni boqish

Mamlakatning turli hududlarida qo'zichoqlar va echkilarni qo'zilatish sanalari. Ona qo'ylarni va echkilarni qo'zilatishni tashkiltarish texnikasi

Qo'ylar va echkilarni qo'zilatish davrida va undan keyin parvarish qilish. Yosh hayvonlarni sutdan ajratish - an'anaviy va progressiv parvarishlash tizimlari. Erta qo'zilarini sutdan ajratish va ona qo'ylarni va echkilarni uchirish. Yosh hayvonlarning o'sishining ona qo'ylarni va echkilarni sut ishlab chiqarishga bog'liqligi. Yosh hayvonlarning sutdan ajratishdagi yoshi va vazni. Erta va intensiv juftlashish texnikasi.

11-mavzu. Ozuqa xususiyatlari, qo'y va echkilarni boqish xususiyatlari

Qo'y va echkilar uchun ozuqa bazasi, ozuqa xususiyatlari. Oziqlantirish normalari rasion tuzichQo'y va echkilarni jinsi, yoshi, mahsuldorligi, fiziologik holatiga qarab oziqlantirish xususiyatlari.

12-mavzu. Qo'y va echkilarni yoz va qishda parvarishlash

Qo'y va echkilarni parvarishlash tizimlari. Qo'y va echkilar uchun binolar. Binolarning turlari, ularning tamoyillari parvarishlash joy. Qo'y va echkichilikda ishlab chiqarish jarayonlarini mexanizatsiyalash. Qo'y va echki mahsulotlarini ishlab chiqarishning intensiv texnologiyalari, naslchilik xo'jaliklari, yosh hayvonlarni o'stirish va boqish texnologiyasi

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

- 1.Qo'y va echkilarning tashqi ko'rinishini organish va baholash.
- 2.Qo'y va echkilar konditsiyasi,Tishlar orqali hayvonlarning yoshini aniqlash.
- 3.Qo'y va echki terisi va junning shakllanishi o'sishi bilan bog'liqligi
- 4.Jun xom ashyosining ishlab chiqarish manbalari bo'yicha turlari. Qo'y jun guruhlari. Echki paxmoqi.
5. Runo va uning elementlar. Dag'al jun tahlili undagi miqdoriy nisbati tolalarning asosiy turlari.
- 6.Qo'ylarni qirqishni tashkil etish va texnikasi. Texnologik xaritani ishlab

chiqish.

7.Qo'y va echkilarning go'sht mahsuldorligini hisobga olish va baholash usullari o'rganish.

8.Q o'y va echkilarning sut mahsuldorligi hisobga olish va baholash usullarini o'rganish.

9. Qo'y va echkilar zotlari, ularning tasnifi.

10. Qo'chqorlarni nasl sifatiga qarab baholashni tashkil etish va texnikasi.

11.Qo'ylar suruvining aylanmasini tuzilish..

12.Qo'ychilik fermasi uchun ozuqa rejasini tuzish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar/

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1.Xorijiy mamlakatlarda qo'y va echkichilikning rivojlanishi.

2.Echkilarni relib chiqishi va biologik xususiyatlari.

3.Turli zotdagi qo'y va echkilarning tashqi farqlari.

4. Jun, qo'y terisi uchun standartlari.

5. So'yish mahsulotlari

6.O'sish yoshiga bog'liq o'zgarishlar va hayvonlarning rivojlanishi.

7.Saqlash tizimining go'sht mahsuldorligi ko'rsatkichlariga ta'siri.

8. Echki zotlari.

9.Qo'y va echki zotlarining xususiyatlari

10.Mamlakatimizda va chet elda qo'y va echkiilik biznesining rivojlanishi.

11. Qo'y va echkilikda naslchilik xizmatini tashkil etish.

12.Qo'y va echki zotlarini yaratish va yaxshilashda tegishli juftlash, chatishtirish va duragaylash usullaridan foydalanish.

13. Qo'y va echkilikda axborot naslchilik tizimlari.

14.Qo'y va echkichilikda biotexnologiya.

15. Qo'y va echkichilikda naslchilik dasturlari va ularni optimallashtirish.

16. Qo'y va echkichilikda seleksiya va naslchilik ishlarini rejalashtirish.

17.Turli xil mahsuldorlik sohalaridagi qo'y va echkilarni tanlashga qo'yiladigan talablar

18. Qo'ylarning turli mahsuldorlik sohalarida bonitirovka kalitlari.

19. Qo'y va echkichilikda reproduksiya modellari.

20.Yosh qo'y va echkilarni boqishda sut o'rnini bosuvchi moddalardan foydalanish

21.Qo'y va echkilarni boqish va saqlash.

22. Qo'y va echkilar uchun binolar.

23.O'zbekistonning agrosanoat majmuasida qo'y va echki etishtirishning ahamiyati.

24.O'zbekistonda qo'y va echkilarning etishtirishning hozirgi holati va

	<p>rivojlanish istiqbollari.</p> <p>25. Dunyoda qo'y va echkilarning hozirgi holati.</p> <p>26. Qo'y va echkilardan olinadigan mahsulotlar .</p> <p>27. Qo'y va echkilning iqtisodiy va biologik xususiyatlari va ularni boqish va saqlashda foydalanish.</p> <p>28. Qo'y va echkilning tashqi ko'rinishi, uning bahosi, kamchiliklari.</p> <p>29. Qo'y va echkilning konstitutsiyasi turlari va ularning qisqacha tavsifi .</p> <p>30. Qo'y va echkilarning semirishi va yog ' toifalarining xususiyatlari.</p> <p>31. Qo'y va echkilarning kelib chiqishi, xonakilashtirish markazlari.</p> <p>32. Jun tushunchasi va uning kimyoviy tarkibi.</p> <p>33. Jun tolalarning turlari, ularning morfologik va gistologik tuzilishi.</p> <p>34. Qo'y va echkilar uchun ozuqa bazasi, ozuqa xususiyatlari.</p> <p>35. Qo'y terilari haqida tushuncha</p> <p>36. Turli xil mahsuldorlik yo'nalishidagi echkilarning tashqi xususiyatlari</p>
3.	<p>V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan komponentsiya)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <p>qo'y va echkilarni saqlash va boqish xususiyatlari, jun va qo'y go'shti ishlab chiqarish texnologiyasi, qo'y va echkilarning tashqi ko'rinishi, konstitutsiyasi va biologik xususiyatlari, qo'y va echki mahsulotlari yetishtirishni ko'paytirish usullari, yosh hayvonlarni boqish va qo'y-echki mahsulotlari ishlab chiqarishning texnologik xususiyatlari, qo'y va echki zotlarini, qo'y va echkichilikda naslchilik ishlarining o'ziga xos xususiyatlari haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>,</p> <p>Qo'y va echki mahsulotlari sifatini baholash;</p> <p>Qo'ylarni boqish, ko'paytirish va saqlashdagi o'zgarishlar oqibatlarini bashorat qilish va qo'y va echkilarni zootexnik baholash va navlarini o'tkazish, qo'y va echkilarni saqlash, boqish sharoitlarini baholash, qo'y va echkilarning mahsuldorligini hisobga olish. jun va qo'zi go'shti yetishtirish texnologiyasini bilish, tashkilotchilik qobiliyati qo'y va echkilarni so'yish, qo'y va echkilarni boqish uchun ratsionni tuzish metodikasi, qo'y va echkilarning tashqi ko'rinishi va konstitutsiyasini baholash xaqida bilishi va ulardan foydalana olishi;</p> <p>Qo'y va echkilarni mahsuldorlik yo'nalishini, fiziologik holatini hisobga olgan holda oziqlantirish ratsionini tuzish texnikasi qo'y va echkilar yosh hayvonlarning o'sishi va rivojlanishini nazorat qilish, sun'iy urug'lantirish, qo'y va echkilarni zotlarga ajratish usuli, olingan natijalarni qayta ishlash va ularni talqin qilish <i>ko'nikmalariga ega kerak</i>.</p>
4.	<p>VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar;

9.	<p>Taqrizchilar: Ashirov, B.M. – O'zbekiston qishloq xo'jalik vazirligida etakchi xodim, k.x.f.d. Holmatov, A. – Chorvachilik va parrandachilik ilmiy tadqiqot instituti, bo'limi boshlig'i, katta ilmiy xodim, q.x.f.n</p>
8.	<p>Fan/modul uchun ma'sul: T.Sh. Akmalxonov. – TDAU "Umumiy zootexniya va veterinariya" kafedrası dotsenti, Qishloq xo'jaligi fan nomzodi. G.M.Erdanova-TDAU "Umumiy zootexniya va veterinariya" kafedrası assistenti</p>
7.	<p>Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat agrar universiteti Ilmiy Kengashining 2025 yil "02" dagi 12-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar. 1.T.X. Ikromov. Umumiy zootexniya. Darslik. Toshkent – 2002 yil 2.U.R.Soatov. Qishloq xo'jalik xayvonlarini urchitish. Darslik. Toshkent – 2024 yil</p> <p>Qo'shimcha adabiyotlar. 1.Mirziyoev, Sh.M Chorvachilik tarmog'ini davlat tomonidan ko'llab-quvvatlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida. Toshkent sh., 2020 yil 29 yanvar, PQ 4576 2.Mirziyoev, Sh.M Qorako'chilik tarmog'ini yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Toshkent shahri, 2021 yil 9 fevral 3.F.Djasimov, N.T. Shoymurodov Qo'ychilik va echkichilik fanidan amaliy mashg'ulotlar. O'quv qo'llama. Toshkent – 2017 yil 4.H.I.Kylikov. ОБЩЕВОДСТВО И КОЗОВОДСТВО. Учебно-методическое пособие. Красноярск 2017</p> <p>Internet saytlari: 1.www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali 2.www.agronews.ru – Agro yangiliklar portali 3.www.Ziyo.net. 2. http://www.nlr.ru/;</p>
5.	<p>IX. Kreditalarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, i yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • laboratoriya ishlari; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

Mazkur o'quv dasturi dunyoning e'tirof etilgan Xalqaro QS va THE reytinglarida nifuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta'lim tashkilotlarining ta'lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	OTM nomi	QS	THE	Top-300 ta'lim dasturi asosida kiritilgan qushimchalar.	Mazkur dasturdagi mavzu nomi	Havolalar
Ma'ruza mashg'ulotlari						
1.	University of Hawai'i AQSH	546	251	Qo'y va echki mahsulotlari – jun, qo'zi go'shti, yog'i, qo'y terisi, qorako'l, sut sanoat uchun qimmatli xom ashyo va inson oziqlanishining eng muhim manbai hisoblanadi.	Livestock Species - Sheep, Goats, Poultry, Dairy Cattle, Beef Cattle, Pigs (Chorvachilik turlari - qo'y, echki, parranda, sut mollari, go'shtli qoramol, cho'chqalar)	https://jahnresearchgroup.webhosting.cals.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/223/2019/01/Animal-Science-Syllabus.pdf
2.	University of Wisconsin AQSH	110	53	Morfo-fiziologik va mahsuldor-biologik xususiyatlari. Qo'y va echkilarning jun mahsuldorligi..Ularning ta'limidagi o'zgarishlar va yovvoyi ajdodlarni xonakilashtirish.	Introduction to Animal Science (Qo'y va echkilarning kelib chiqishi, xonakilashtirish markazlari.)	https://jahnresearchgroup.webhosting.cals.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/223/2019/01/Animal-Science-Syllabus.pdf
3	University of Jordan AQSH	324	601	Qo'y va echkilar uchun ozuqa bazasi, ozuqa xususiyatlari. Oziqlantirish normalari rasion tuzichQo'y va echkilarni jinsi, yoshi, mahsuldorligi, fiziologik holatiga qarab oziqlantirish xususiyatlari.	Laboratory diagnostic practices (Funksiya bilan fizika va interyer xususiyatlari ning maqolalarinin g rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (ichki organlar va mahsuldorlik.)	https://www.bauranchi.org/wp-content/uploads/2021/02/B.Tech-Dairy-Technology-syllabus-pdf